

szerű szatírát, amely, hogy komolyabbnak hasson, a menedzserek átképzését és magabiztosabbá nevelését mutatja be; mint tudjuk, a kapitalizmus ezen rabszolgáira karrierjük során nem egy, hanem tucatnyi olyan beolvasztás, ellenséges hatalomátvétel, átszervezés és átstrukturálás vár, amely újra meg újra hasonló pályamódosítási programokba kergeti őket. Az új nagyvállalati elit segítségével Bagossy és csapata elsajátította a menedzserei szleng magyar megfelelőjét, miáltal a *Top Dogs* előadása fizikaibb jellegű, dinamikusabb és groteszkebb lesz. A közönségnek mindez nagyon tetszik; ráismernek a szlengre és azokra a karrierista típusokra, akiket az újonnan támadt kapitalizmus szabadított a társadalomra, élvezik a nevezettek nyomorúságát mint végletes becsvágyuk és *yuppie*

moiséságuk méltó büntetését, és – történetesen éppen ezen a kamrabeli estén – érdeklődve figyelik, hogyan reagál minderre az egyik néző, egy *self made* milliomos, akit a minap neveztek ki miniszterelnökké. Az ország erkölcsi kétértelműségéről, ideológiai irányultságáról és vezetői profiljairól kapunk sűrített képet ezen a kis pinceszínpadon, amely messzire esik a Nemzeti Színház építészeti dagályától.

Megjelent a TM (Het Theater Maker) nevű holland színházi folyóirat 2004. decemberi számában

FORDÍTOTTA: SZÁNTÓ JUDIT

F Á B R I P É T E R

Szerzői jogok a színházban

■ H O Z Z Á S Z Ó L Á S ■

Tisztelt Szerkesztőség!

Örömmel olvastam a SZÍNHÁZ 2005. januári számában Vereb Tamás *Amikor Shakespeare kabátját lopják* című írását. Úgy is mint színpadi szerző, úgy is mint a szerzőijog-védelem aktív szereplője csak örülhetek annak, ha egy színházi szakmai lap védelmébe veszi a szerzők jogait. (Az olvasók kedvéért megjegyzem: a lap korábban is megtette ezt [1998. augusztusi szám. A szerk.] – éppen én szerveztem a folyóirat számára egy beszélgetést a rendezői alkotói szabadság és a szerzői jog viszonyáról, melyen dr. Hartai Adrienn, Kiss Csaba, Morcsányi Géza, Ruszt József és Spiró György vett részt.)

Mivel Vereb Tamás cikke alapvetően tájékoztató, alapismereteket közlő szándékkal íródott, és mert ezt a célt nagyrészt teljesíti is, levelemben csupán két olyan témára szorítokozom, amelyekben a szerző tényszerűen téved.

Egyik tévedése egész írását áthatja. A cikk írója lényegében végig összekeveri a színházművészeknek, illetve a színházi gazdasági vezetőknek a szerzőkhöz való viszonyát. Pedig az utóbbiak nem érdemlik meg, hogy az előbbieket hibái vagy bűnei miatt elítéljék őket. Szerzőként mondom: míg egyfelől nagyon is igaz, hogy a magyar színházművészek jelentős része elképesztő és a cikkben jól jellemzett szabadossággal kezeli a szerzői műveket, addig másrészt a magyar színházak gazdasági vezetői többségükben korrekt, kiszámítható partnerek, fizetési kötelezettségeiket többnyire időben teljesítik, és semmivel sem mutatnak rosszabb összképet, mint a magyar gazdaság egésze. Szinte kivétel nélkül nagyon sokat és nagyon keményen dolgoznak, és a folyton változó szabályozók és hisztérikusan változó támogatási normák között ügyesen lavírozva segítenek életben tartani a rendkívül zsinés magyar színházi életet.

Amikor korrektségről beszélek, mindenekelőtt a szerződések betartására gondolok. Hogy ki milyen szerződést köt, az egy ide – az első témához – tartozó, de második kérdés.

Nem a színházak gazdasági vezetőinek hibája, hogy a szerzők nem tanultak meg tárgyalni. A nagyjogos területen szerződési szabadság van, és senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy olyan szerződést írjon alá, amelyet nem akar. Nagyon sok szerződési tárgyaláson szerzett tapasztalat alapján állítom: tisztán üzleti szempontból igenis lehet olyan szerződést kötni, amellyel mindkét fél lesz elégedve.

A másik tévedést éppen ott követi el a cikk szerzője, amikor azon sajnálkozik, hogy milyen alacsony jogdíjakat kapnak a magyar szerzők. A *Szerzői jogdíj* című alfejezetben ezt írja: „a szerzői jogdíjat objektív mércével meghatározzák: az áfával csökkentett (ritkábban azzal növelt) jegybevétel bizonyos százaléka jár a szerzőnek.”

A hagyomány valóban ez. De a Szerzői Jogi Törvény egyáltalán nem szól százalékokról. Hiba tehát azt sugallni, hogy ez valamilyen öröktől fogva létező, törvényileg szentesített és örökre érvényes állapot. A törvény szó szerint a következőt mondja: „Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia.” (1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, III./16. § / 4. bekezdés).

Ez a rövid félmondat („a felhasználáshoz kapcsolódó bevétel”) döntő különbséget jelent a korábbi megfogalmazáshoz („a felhasználásból származó bevétel”) képest. Évekig küzdöttünk ezért a látszólag apró különbségért. A régi megfogalmazás lényegében a pénztári bevételt jelentette, míg a ma (hatodik éve) érvényes szöveg minden olyan bevételt, amely a mű felhasználásához kapcsolódik. Ideértve elsősorban az állami és szponzori támogatást, de ideértve természetesen a szórakoztató színházi produkcióknál esetleg előforduló *merchandising*ot is. (Megjegyzem, ezután az is világos, hogy félrevezető dolog tíz-húsz százalékos szerzői jogdíjról beszélni. Előbb tisztáznunk kell, minek a hány százalékaról beszélünk.)

Az ezekből a bevételekből a szerzőt megillető részt persze nehéz, majdnem lehetetlen százalékban megfogalmazni. De a törvény nem is írja elő a jogdíj százalékos meghatározását. Nincs akadálya annak, hogy a szerző és a színház előadásonként fix összegben állapodjon meg. Ennek nagy előnye, hogy azonnal összehasonlíthatóvá teszi a szerző jogdíját és a színészek gázsiját. Semmi sem magyarázza ugyanis azt a gyakori helyzetet, hogy a szerző, az adott mű egészének vagy egy részének szellemi tulajdonosa alacsonyabb díjazásban részesüljön, mint a művét előadó színészek.

A szerző az Artisjus vezetőségi tagja, a Szerzők és Zeneszerzők Egyesületeinek Nemzetközi Konföderációja (CISAC) Drámai, Irodalmi és Audiovizuális Szerzői Tanácsának (CIADLV) elnöke